

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

L. XIII. 12

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

15. 7. 1966

NOVA MORALA

Pavle Krajnik

V sodobni severnoamerikanski etični misli je več smeri. Antinomistični eksistencializem in nekrščanski marksizem nimata dosti posnemovavcev. Močni pa sta etični pozitivizem in lingvistična analiza na eni strani, in na drugi tradicionalna krščanska moralka temelječa bodisi na naravnem kot razodetem sveto-pisemskem zakonu. K tema dvema se je v zadnjih letih pridružila še tretja smer: „nova“ ali situacijska morala.

Dr. J. Fletcher, profesor v episkopalni bogoslovski šoli v Cambridge Mass., predstavlja to novo npravnost v svoji knjigi „Situation Ethics“ kot posebno obliko etičnega relativizma: moralne zapovedi so po svoji splošni formulaciji tako splošne in abstraktne, da jih ni moč naobrtni k poedinim enkratnim primerom. Zato ni in ne more biti „absolutnih“ moralnih pravil in zahtev. Deset božjih zapovedi in podobni zakoni so le smernice in navodila. Samo eno npravstveno pravilo je absolutno: ljubezen in skrb za bližnjega. Ljubezen je za novo moralo edino pravilo v vseh človeških položajih in okoliščinah. Tako se npr. učitelj situacijske morale ne bo ustavil niti pred popolnoma jasnim primerom prešuštva. Ugotovil bo le, da v tem slučaju gre za te ljudi v teh posebnih okoliščinah in odnosih v tem času in kraju in vprašal se bo, kaj bi bilo najbolje zanje z ozirom na njih osebno integriteto in izpopolnitev, kako bi v tem konkretnem položaju najuspešneje strmeli in dosegli zrelost v Kristusu. Nova morala je namreč relativistična, po svoji strategiji je situacijska in v svojih načelih in vrednotah personalistična, maksimalistična: njena pot je usmerjena k največji ljubezni za največje število ljudi.

Prihodnji kulturni večer bo orisal te in še druge značilne poteze nove morale. In v zaključku bo iz vidika večnoveljavnih vrednot vsaj v glavnih črtah, kritično presodil nje vrline in slabosti, nje adekvatnost za celoten človeški položaj.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Filozofski odsek

Peti kulturni večer bo vsoboto dne 16. julija 1966 ob sedmih zvečer v salonu Bullrich, Sarandí 41, s predavanjem

O NOVI MORALI

Predaval bo g. dr. Pavle Krajnik

Na razpolago bo III. del Mauserjeve trilogije

„Ljudje pod bičem“

„...Ali smo v šolah in knjižnicah izoblikovali koncept literarne vzgoje mladega človeka, ki se ne bo omejeval zgolj na rojstne in smrtne letnice pisateljev, marveč mu bo umetnino predstavljala v taki luči, da jo bo znal doživljati in jo bo potreboval kot vsakdanji kruh? Literarni okus mladega človeka se izoblikuje na osnovi takih izkušenj, kakršne je imel s knjigo od najzgodnejše mladosti dalje. Od človeka, ki si je od najzgodnejše dobe svojega otroštva tešil žejo po branju v pisano ovesenih kioskih, ne moremo pričakovati, da bo pokupil naklade Cankarja, Andriča, Hemingwaya idr. Mrtva točka, na kateri je prodaja dobrih knjig, bi nam morala pomeniti opozorilo, da smo morda v tem pogledu za eno generacijo zamudili vlak; ali bomo tudi naslednje prepustili Pingvinom, Panoramam, Zenitom, Strip magazinom in Zvitorepcem? Vzgoja, tudi literarna, ni poceni; obrestuje se šele v petnajstih, dvajsetih letih. Če želimo premakniti relacijo kultura - država na relacijo kultura - občan, potemtakem moramo vzgojiti občana, ki bo kulturo in tudi dobro knjigo resnično potreboval, sicer nam utegne zdrkniti kultura na relacijo plaža - občan.

Morda so te besede pretirano črnoglede za današnji dan, češ, še vedno imamo ljudi, ki segajo po dobri knjigi, še vedno je dobra knjiga marsikomu „zvesta spremeljavka“... Tako danes, kaj pa jutri? Ali imajo ti ljudje dovolj za dobro knjigo vnetega mladega naraščaja, ki bo jutri stopil na njihovo mesto ter pokupil v skladišču in knjigarnah nakopičene knjige? Ali smo mladim ljudem približali in prikazali vrednote, ki so v umetnosti, v pisani besedi, dobri knjigi — skratka vrednote, ki jim bodo pomenile več kot avtomobil aerodinamične oblike?“

(Knjiga 1966, štev. 4, str. 94)

ŠESTI kulturni večer bo v soboto 30. julija 1966 ob sedmih pri Bullrichu. Predaval bo g. France Sodja, CM:

MAKEDONSKA UNIJA

(ob 1050-letnici sv. Klimenta Ohridskega)

CORREO ARGENTINO	Tarifa Reducida
	Resolución N° 234 (F. P. y M.)

Pojem dramatike je v glavnem vezan na troje prvin: dramatski dialog, dogajanje in značaj oseb. Pa še drug faktor je odločilen: naslonitev na mit in izvajanje sodobne problematike iz zgodovinskih položajev. Uporaba in rekonstrukcija mita je danes v dramatikah tako aktualna, kakor je aktualna sodobna življenjska stvarnost. O drami G. Figuerida „Lisica in grozdje“ sicer moremo reči, da izvaja dejanje naravnost iz mitologije, vendar je tema svobode, ki jo oznanja in skuša doseči Ezop, grški pisec basni — tukaj preprost suženj — stara Prometejeva tema. Ezop, priklenjen na svojo pohabljeno naravo, je vsaj v prvem dejanju na nekaki stopnji grškega polbožanstva. Njegov nastop ima nadosebne dimenzije, ki kontrastirajo z epikurejskim in hedonističnim pojmovanjem življenja iz helenistične dobe.

Postavitev na oder te moderne drame je pripravil Stanko Jerebič, ki je s svojo mojstrsko kreacijo dr. Grozda iz Cankarjeve komedije „Za narodov blagor“ imel mnogo več sreče, kot pa z izbiro tragikomedije brazilskega dramatika. Res je, da je potrebno poleg mogočnih, v metafiziko kazočih stvaritev, nuditi občinstvu sem pa tja lažje stvari z morebitno družbeno kritično vsebino, vendar zakaj se ne bi ozrli kdaj po B. Shawu, ali po Brechtu?

V uprizoritvi „Lisice in grozdja“ je bila Jerebičeva režija usmerjena v izdelavo situacij, ki so s svojimi komično kritično dinamiko bolj izstopale, kot pa vsebinska in idejna celotnost drame. Zgradba je v prvem dejanju bolj strnjena in snov močnejše doživeta, kot v naslednjih dejanjih. Pozneje se ideja svobode na eni strani in komične situacije na drugi nekako izključujejo in zaplet ne more doseči popolne dramatične teze in prepričljivosti. Tako je bilo drugo in tretje dejanje za igralce dosti težje; posebno obe moški glavni vlogi sta se morali boriti, da sta nam obdržali začetno zainteresiranost do svojih junakov. Zanimivo je, kako se pri Ezopu izvrši v prehodu dejanj nekaka redukcija v smeri od popolne, skoraj mitične podobe do eksistencialno paradoksnе osebnosti. Če obeta v prvem dejanju voditi zaplet drame z obvladujočo dinamiko, nastopi v drugem dejanju že samo kot suženj — resda inteligenten —, ki mu je edini in najvišji cilj lastna svoboda. V tretjem dejanju ga najdemo še nižje. V začetku se genialni pripovedovalec basni in kritik življenja ne giblje v socialni problematiki; zdi se, da bo jedro drame v njegovi mojstrski kritiki družbe, ki bi jo prav kot suženj mogel uspešno zastaviti. Na vsak način njegova vloga v prvem dejanju ni pasivna, ampak aktivna: v pasivnost zapada v drugem in tretjem dejanju. Naravno je, da zahtevajo omenjeni prehodi in psihološke spremembe junaka za igralca težko preskušnjo. V kolikor pa takšno spreminjanje vrednosti značaja osebe greši proti klasičnim zahtevam enotnosti dramskega dejanja, je stvar avtorjeva.

Kljub notranji neenotnosti dramske problematike, je bila predstava za občinstvo prijetna in zabavna. Posebno prvo dejanje se je končalo s splošnim zadovoljstvom v dvorani. To pa je velika zasluga najboljših igralskih moči Slovenskega gledališča v Buenos Airesu.

BOSNIA Y HERZEGOVINA. *Aportes al esclarecimiento del origen de la Primera Guerra Mundial. Studia Croatica, Bs. As. 1965, str. 344.* — Studia Croatica izdaja od časa do časa v kastiljanščini in v monumentalni obliki obravnavo aktualnih sodobnih in zgodovinskih dogajanj, ki naj podprejo predtujim svetom hrvatsko sodobno aktualnost in zgodovinsko upravičenost njihovega političnega cilja: Samostojno hrvatsko državo. Tako je prva tovrstna publikacija bila posvečena hrvatskemu Katynu - pliberskemu pokolju Hrvatov ob koncu vojne pod naslovom La tragedia de Bleiburg. Ta druga knjiga pa hoče pokazati problem Bosne in Hercegovine, najbolj sporne hrvatske pokrajine, ki jo prav zaradi te notranje spornosti — ali je hrvatska ali srbska dežela — postala vzrok prve svetovne vojne. In za 50 letnico početka vojne je napisana prva razprava v tem zborniku Bogdanova študija o Bosanskem problemu in prvi svetovni vojni. Ta dokazuje politični vpliv Rusije (carske) na Balkan, predvsem širitev njenega imperija s pomočjo jugoslovanske ideje pravoslavja ter poti na Jadran. Proti habsburški ideji trializma je silila v Bosno iredentistična velesrbska ideja, podpirana od carske Rusije, katere posledica je bil atentat. Ta uvodni članek dopolnjujejo potem dokumenti o atentatu, ki so nekateri zelo zanimivi in naj dokažejo udeležbo oficijlnih srbskih krogov v zaroti (zapisnik izpraševalnega sodnika Pfeiferja in afera Apisa v Solunskem procesu). Drugi dve važni razpravi pa obravnavata vprašanje zgodovinske pravice Hrvatov na tej deželi. Prvo „Bosna in Hercegovina — hrvatski provinci“, je napisal gotovo največji hrvatski zgodovinar v zamejstvu, pater dr. *Dominić Mandić*, z mnogimi znanstvenimi dokazi; drugo pa *Pedro Vukota* in obravnava politično zgodovino Bosne. Obe podčrtavata hrvatsko pravico do teh dveh dežel ter podajata opis njih zgodovinskega razvoja. Druge manjše študije samo dopolnjujejo te tri glavne razprave in govore o Lesorezih iz XVI. stol. bosanskih gradov (Blažeković), o spominu na dve bosanski kraljici v Rimu in Zadru (Fratija), o vtehakih (ogromnih kamenitih skladih kot nagrobnih spomenikih) kot zagonetkah hrvatskega srednjega veka, o muslimanski arhitekturi v Bosni (Fratija), o etnični grupi muslimanov v bodočnosti (Nevistić), o Bosni in Hercegovini v turškem imperiju (Blažeković) ter odlomek iz Andričevega leposlovja Spoved. Ta Nobelov nagrajenec je pritegnjen sem kot predstavnik bosanske literature (ki je po veri gotovo Hrvat, dasi kot diplomat priznava svoje srbstvo). Zanimivi dokumenti in bibliografske opombe zaključujejo to reprezentativno, z mnogimi ilustracijami izdano, z dokumenti podprto, a borbeno knjigo o hrvatskem značaju Bosne in Hercegovine, spornega jabolka med Hrvati in Srbi, za svetovno javnost. V izdajanju takih publikacij so nam Hrvati lahko pobuda in zgled.

td

Maks Borštnik, je oblikoval lik filozofa sofista z vso duhovitostjo. Že osnovni ton njegove igralske narave je usmerjen v komičnost, ki se v svojih skrajnih domislekih rada izliva v grotesko. V prvem dejanju je ustvaril živo in konkretno podobo meščanskega slabiča, filozofa. V drugem in tretjem dejanju pa je znal s svojim komičnim vživljanjem obdržati na površju slabičevsko osebnost Ksantosa. Borštnik vedno čuti potrebo po široki komunikativnosti in po približanju humani podobi svojega junaka.

Svojsko zgrajen igralski tip je *Frido Beznik*. Njegova osebnost se že po naravi nagiblje v katartični izraz. Celotno pojavo Ezopa, z izbruhom kot „izpij morje“ in „hočem svobodo“, ki jih je avtor gotovo namenil kot očiščevalno sredstvo, je Beznik, ki je v svojem slogu realist, znal zaokrožiti v vitalno ekspresionistično podobo. Simpatičen je bil lik stotnika, ki ga je skrbno podal Tine Debeljak, ml.

Kar se tiče ženskih vlog, je treba reči, da kažeta — ne prvič — visoko kulturo in uglaženost odrskega ustvarjanja. Kleia — *P. Maček Eiletzova* je izpolnila težko mesto v zadnjem dejanju, ko se nenadoma spremeni iz mu-

have žene v umirjeno filozofsko literarno razgledano učiteljico svojega moža. Sužnja Melita, ki jo je oživljala *Marija Kutnar Jeločnikova*, je bila kljub nekaterim lahkotnim epizodam, težka vloga. Izkušena igralka jo je podala z elastičnostjo, ki je zanjo značilna v podobnih vlogah.

Zelo primerna in realna scenografija je bila delo arh. *Marjana Eiletza*.

Fr. Papež

— Pomurska založba v Murški Soboti je izdala prevod Sigfrid Undset: *Jenny*. Roman je eno prvih pisateljičinih del in je prevod oskrbel Janko Moder. Dogajanje romana se odvija v topli, sončni Italiji in hladni, sivi Norveški.

— Žarko Petan je pri Državni založbi izdal „Prepovedane parole“, zbirko satirističnih utrinkov. Ostre in zajedljive domisljice neusmiljeno apostrofirajo družbene in individualne izrojenosti našega časa. Zbirka ima štiri poglavja: Prepovedane parole, Slovarček tujk, Basni in Epitafi.

O MARKSIZMU

Odkar se je začelo govoriti o dialogu, se je zdelo — vsaj na katoliški strani — da je skupna vsaj ta točka: koristiti mora samo iskren razgovor, iskren pa more biti samo tisti razgovor, kjer se ne zakrivajo nepremagljive temeljne razlike. In vendar je bilo francoskim komunistom zadosti, da je papež spomnil na neke nepremagljive osnove katoliškega socialnega nauka, pa so takoj jezno reagirali in je Gilbert Mury, eden izmed specialistov francoske partije za verske zadeve, v partijskem tedniku „France Nouvelle“ (v začetku junija) napisal članek, ki je natrcan z zmedami in netočnostmi.

Muryev članek — pod naslovom „H govoru Pavla VI: religija ali stranka?“ — bi bil rad analiza znanega govora, ki ga je ob petinsedemdesetletnici „Rerum novarum“ Pavel imel katoliškim delavcem.

Papežev opomin na socialni nauk cerkve, posebno glede marksizma, je toliko razburil francoskega teoretika dialoga, da je že začetek svojega napada nanj ošibil z zelo debelo netočnostjo. Trdi namreč, da je papež svoj govor 22. maja namenil „združenjem italijanskih krščanskih delavcev“ in da ta govor, „izrečen v specifičnih nacionalnih razmerah Italije, izraža gledišče rimskega škofa in ne gledišče duhovnega poglavarja svetovnega krščanstva“; Rim — tako razlaga Mury dalje — „ni samo prestolnica vesoljne cerkve, temveč tudi prestolnica Italije. V tem ozračju pa se poraja strah, da bi se razdrobila politična edinost katolicizma, ki je sedaj v glavnem zbran v krščanski demokraciji.“ In vendar vsakdo ve, da je bilo v Rimu pred Pavlom VI. tedaj zastopanih 35 dežel, da je bil poslavljan dokument vesoljnega pomena.

Ob papeževi trditvi, da je ateizem, ki ga oznanja marksizem, slepota, katera prinaša najhujše posledice, da je v sistem dvignjeni razredni boj konec slehernega socialnega miru in začetek nesvobode, se tajnik v „Centre d'Etudes Marxistes“ sprašuje, „ali na tak način misli pospeševati sodelovanje med vernimi in nevernimi v duhu koncila“. Potem pa nadaljuje: „Ko Pavel VI. očita marksistom, da 'si prilajšajo tolmačiti težnje delavskega sveta, pa povzročajo težave in razcepljenosti', ali morda misli, da opravlja opravilo teologa? Ni mogoče priti do takega sklepa brez znanstvene analize — ali pa analize, ki se imenuje znanstveno —, socialnega življenja v celoti. Treba je namreč dokazati, da je razredni boj umetno narejen pojav, ki ga vzdržuje politična propaganda, in ne, kakor trdimo marksisti, realnost, ki je začrtana v srce kapitalizma, iz katere mi samo izvajamo nujne posledice. Naš nauk je mogoče diskutirati samo v imenu znanstvene analize človeškega sveta. Prilajšati si pravico, soditi ga z visoke katedre v baziliki sv. Petra, se pravi izkoriščati pravice religije za opravičenje nekega ideološkega in političnega napada... Izjavljati se na doktrinalen način o vseh modalitetah kolektivnega življenja (kakor je to storil Pavel VI. v svojem govoru) pomeni trditi, da je Rim pristojen za vse nadrobnosti nacionalne in internacionalne organizacije sveta. Ako hoče Rim ohranjati stare zmote svojega socialnega nauka, ne more terjati, da se mu prizna zgolj religiozni značaj.“ Torej: „analiza“ plus grožnja.

Prav noben katoličan si ne zapira oči pred dejstvom razrednega boja v kapitalističnem gospodarskem sistemu. Toda Pavel VI. ne očita marksistom, da bi izumili razredni boj, temveč, da so ga „dvignili v sistem“. Nekaj je ugotoviti obstoj nekega pojava, drugo je — nekaj popolnoma različnega — izkoriščati in v ekstrem pognati tisti pojav zato, da se vzpostavi nad vsem nek pojmovni sistem in neka praksa, ki ustvarja „nove razrede“ in nova „protislovja“ v družbi, ki jih sicer imenujejo marksisti-leninisti „drugotna“, ki pa zato niso nič manj bojno ostra. Specialist za katoliški socialni nauk bi že moral poznati iztočnice „Klasse“, „Klassenkampf“ in „Klassenstaat“ — saj niso bile brez vpliva na okrožnico „Quadragesimo anno“ — ki jih je za V. izdanj „Staatslexikona“ Görresove družbe napisal sociolog in ekonomist G. Gundlach SJ, ki priznava boju, kadar se umeva kot „proces k organski ozdravitvi družbe“, iz česar sledi smiselnost razrednemu boju, kadar se umeva kot „proces k organski ozdravitvi družbe“, iz česar sledi „da je pravi cilj razravnave po razredih in ustvarjalnem zedinjanju v korist višjega tretjega, namreč državne in narodne celote“.

Mury oponaša papežu, da kot religiozni poglavar govori o problemih, ki spadajo izključno v pristojnost ekonomistov in sociologov. To more očitati samo iz zle vere ali pa iz zelo slabe poučenosti o socialnem uku cerkve, ki mu je obseg že Leo XII. jasno občrtal. Po sebi umevno je, da cerkev sodi in presoja s stališča vere in morale politične doktrine in prakse, ki se tičejo človeka in socialnih odnosov. Marksistu, ki je do kraja „engagé“ v družbi, ne bi smelo biti sprejemljivo nekakšno „dizinkarnirano“ krščanstvo.

Resnica pa je, kot vse kaže, drugačna: marksistom so kristjani znosni samo znotraj cerkve in sicer, kadar so pripravljeni, izročiti se navodilom komunistične stranke glede vsega, kar je v zvezi z organizacijo družbe. V tem primeru pa ni drugega govornika v dialogu, namreč dejanskega, ker takega krščanstva, kakor si ga predstavlja Mury, ni.

F. D.

postali najboljši sodelavci tega tajništva, so si že lani postavili nekaj osnovnih načel za to delo. Med njimi so take: posvečati večjo pozornost brezvercem, tako v študiju kakor pastirskem delu; proučevati razlog nevere; dati bogoslovcem priliko, da pridejo v stik z brezverci, da spoznajo njihove probleme in težave, posebno pri morebitnem iskanju Boga; pri tem delu postopali z vso ponižnostjo in ljubeznijo, da z nastopom ne bi odvrčali, ampak pridobivali. Posebno raziskave jezuitov vzhodnega obreda, ki se posvečajo predvsem Rusiji, so že prinesle lepe sadove in so temeljita priprava za dialog. Mesečna revija „Russia Christiana“ ima poseben namen s točnimi ugotovitvami dejanskega položaja v Rusiji pripraviti gradivo. V njej jasno ugotavljajo: „Prepričani smo, da brez izrecne in nedvoumne obsodbe verskega preganjanja v socialističnih deželah ni možno predhodno zblizanje. Zato je naš protest prispevek k dialogu.“ Kar je napovedal koncil v konstituciji „Cerkev v sodobnem svetu“ z besedami: „Cerkev vljudno vabi tudi nevernike, da z odprtimi očmi raziskujejo Kristusov evangelij...“, je mogoče doseči le z dobro vodenim dialogom, zato na istem mestu ugotavljajo: „Ko Cerkev zavrača zmoto, tako njene korenine kakor veje, odkritosrčno izjavlja, da so vsi ljudje, pa naj bodo verni ali neverni, poklicani, da delajo za resnični napredek sveta, v katerem žive; do tega pa ni mogoče priti brez odkritega in pametnega razgovora.“

— Znaša švicarska katoliška revija „Orientierung“, ki izhaja dvakrat na mesec, letos obhaja tridesetletnico obstoja. Prvič je izšla 1937 pod naslovom „Mitteilungsdienst“ na 150 kilostiranih izvodih, ki so bili namenjeni časopisnim uredništvom. Ker se je število bralcev pomnožilo, je prevzela ime „Apologetische Blätter“, od 1944 izhaja pod sedanjim imenom. Hkrati s spremembami v zunanosti se je vršila prenova vsebine. Usmerjena sprva predvsem v apologetiko, danes služi predvsem pozitivnemu podajanju. Leta 1962 je imela 7000 naročnikov — 1948 je izhajala v 4000 izvodih, od teh 2990 naročenih — 1965 je imela naklado 11.000 izvodov in 4760 naročnikov izven Švice. Prva leta po vojski so revijo v nemško govoreče dežele, kjer je vladala gospodarska stiska, pošiljali v dar. Med sodelavci revije je tudi na Slovenskem rojeni dr. Lojze Šuštar.

— Državna založba je v zbirki „Moderni roman“ izdala roman Leopolda Tyrmanda „Hudič“ (860 strani). Delo obravnava povojno mladino na stranpotih in pripoveduje o skupini mladoletnih prestopnikov, ki terorizirajo prebivalstvo mirne Varšave. Huligane vodi skrivnostni šef in policija ni kos njihovi spretnosti, dokler se ne pojavi „neznanec“ z žarečimi očmi, ki se po nekem napadu mahoma pojavi in pobije nekaj mladih zločincev. Mladoletnikov se polasti groza in strahoma se vprašujejo, kdo je „hudič“, ki drži potem vse mesto v napetosti. Roman je poln poetičnih opisov sodobne Varšave in se trudi pokazati borbo dobrega z zlim in nakaže na koncu zmago čiste ljubezni. Pisatelj je čez noč zaslovel prav s tem delom in so že izšli prevodi v Angliji, Franciji, Italiji, Nemčiji in nekaterih vzhodnih državah. Prevod je oskrbel Janko Moder.

— Za dialog z brezverci je bilo ustanovljeno posebno tajništvo, podobno kot za dialog s krščanskimi skupinami. Predsednik tega tajništva dunajski kardinal Koenig je podal tole oznako: „Tajništvo ne pripadlja nobene vojne proti brezboštvo. Naš namen je, da sovražstvo na svetu manjšamo, ne pa večamo. Pač pa je naša naloga, da se poglobimo v študij tega pojava v današnjem svetu. Naj se na katoliških univerzah razpravlja tako o pojavu brezboštva kot takem in tudi o sredstvih, ki jih uporabljajo za širjenje. Tajništvo si bo tudi prizadevalo, da v državah s komunističnim režimom pridobimo katoličanom kakor pripadnikom drugih verstev resnično svobodo.“ Jezuiti, ki so posebno na zadnjem generalnem zboru in na izrecen poziv novega generala

— ZA SKLAD GLASA so darovali: g. Franc Mavko, Ramos Mejía, 200 pesov; č. g. Stanko Skvarča, Luján, 400 pesov; g. Lojze Oblak, Morón, 300 pesov; g. Tone Krajnik, Morón, 200 pesov; g. N.N., Morón, 500 pesov; g. Lovrenc Tomažević, Ramos Mejía, 100 pesov; g. Tone Andrejak, Haedo, 100 pesov; č. g. dr. Jakob Ukmar, Trst, 1000 Lit.; g. Felbar, Avstrija, 40 Šil.; g. St. Šušteršič, Avstralija, 5 dol. — Vsem prav iskrena zahvala!

— Ljubljansko „Delo“ je 22. junija objavilo članek z naslovom: „Ovrednotenje freskanega dela — otvoritev Jelovškovega muzeja v grobeljski baročni cerkvi“ in piše med drugim: „Ondan je večer domžalskemu kulturnemu občinstvu prinesel redko kulturno doživetje. Baročno cerkveno v Grobljah, ki je v povojnih časih rabila bližnji kmetijski zadrugi za skladišče, so po več letih prizadevnega restavriranja slovesno odprli kot muzej mengeškega rojaka, baročnega slikarja Franca Jelovška. Freske v cerkvi... so namreč zadnje slikarjevo znano delo.“ Tam bodo odslej prirejali občasne komorne glasbene nastope. Prvi glasbeni nastop sta priredila orkester glasbene šole in pevski zbor iz Domžal. Vmes je imel strokovno predavanje o Jelovšku univ. prof. dr. Stane Mikuž. Poročilo zaključuje list z besedami: „Razgibanemu baroku po stenah, stropu in obokih se je lepo prilagala Mozartova muzika klavirskega tria.“ — Ob času, ko je belgajska vlada v pogodbi z Vatikanom priznala pravico svobodnega bogoslužja, so pri Zagrebu milicionari podrli zaslonno cerkev in so cerkev v Grobljah spremenili v muzej in koncertno dvorano. Slikar Jelovšek bi prvi protestiral proti taki skrunitvi svetišča posvečenih fresk, Mozarta bi pa mogli koncertno izvajati v „prosvetnih“ domovih, ki razpadajo, ker tja nikdo ne zahaja. Spet nov dokaz, kako se komunizem humanizira, ko skrni in podira cerkve, katerim je pravkar priznal „svobodo bogoslužja“.

— Ljubljanska tobačna tovarna je na ovitku cigaret „Filter 57“ natisnila kitico znane Prešernove pesmi „Urška in povodni mož“. Mnenja so se takoj razdelila in v začetku je bilo največ takih, ki so tiskanje Prešernovih verzov na ovitku proglasili za kulturni škandal. Drugim pa se je misel zdela simpatična, tretji pa menijo, da bodo v tobačni tovarni kar začeli na ovitkih tiskati kmalu cele antologije iz domače in svetovne poezije. Nazadnje pa so se oglasili tisti, ki so verjetno v veliki večini, a se za ovitke sploh ne zmenijo. Direktor komercialnega sektorja Bojislav Simonič se je zagovarjal pred časnikarjem „Dela“: „Verze smo natisnili čisto načrtno! Zamisel je moja... In jo zagovarjal: prosim vas, povejte, kje tiskajo kakega pesnika v desetmilijski nakladi, kajti toliko zavojčkov prodamo vsak mesec... zakaj ne bi izpolnili na ovitku prostor s čim drugim kot pa z reklamo... Verzi o Urški so se mi zdeli najbolj primerni... Res se mnogi jeze name, toda vem, da je mnogo Slovencev, ki bodo iz Prešerna prvič prebrali te verze in tako vsaj enkrat...“

— Konec aprila 1966 je bila v Parizu premiera novega filma J. L. Godarda „Feminin masculin“. Film je izpeljal kot kroniko življenja sodobne pariške mladine; nastopajo samo trije pravi igralci, vse druge fante in dekleta pa je Godard pobiral kar sproti s ceste in za platno ujemal njih govorico in vedenje, ne da bi mladina vedela, čemu je služila. Kritika poudarja spet prodoren uspeh in visoko umetnostno koncepcijo mojstra sodobne francoske filmske umetnosti.

REALNOST RUSKE CERKVE IN SLEPILA ZAHODNIH KRISTJANOV

F. D.

Od 25. do 27. aprila 1966 so na mednarodnem simpoziju, ki ga je v Münchnu priredil „Institut za preučevanje Zveze sovjetskih socialističnih republik“ obravnavali strokovnjaki za sovjetska vprašanja „Religijo in svetovnonazorske spremembe v ZSSR“. Znanstvenemu sestanku, ki so se ga udeležili izvedenci katoliške, pravoslavne in protestantske veroizpovedi, je predsedoval svetovno priznani prvi poznavavec sovjetske filozofije p. Gustav Wetter SJ, profesor Papeškega vzhodnega instituta v Rimu. Prof. Wetter je razpravljal o „Komunizmu in problemu svobode svetovnega nazora“. Izmed ruskih udeležencev je arhiprezbiter Dimitri Konstantinov predaval o razmerju mlade generacije v ZSSR do religije, Nadežka Teodorovič o problemu mladega klera, Nikita Struve o pseudoreligioznih (se pravi „civilnih“) obredih in Zinaida Šakovskaja o religioznih tematih v sovjetski literaturi.

Udeleženci simpozija so ugotovili, da razmere za religiozno življenje v Sovjetski zvezi postajajo vedno bolj težke, ravno nasprotno, kakor misli velik del svetovnega javnega mnenja.

Profesor Wetter je v sklepnih ugotovitvah vzroke temu napačnemu mnenju opredelil z besedami: „Ljudje so se utrudili od zavesti, da žive v nevarnosti. Ljudje so se utrudili gledati okoli sebe zlo, preganjanje. Raje verjamejo, da sovjetska oblastva več ne nasprotujejo veri in da je koeksistenca med vernimi in nevernimi v Sovjetski Rusiji odslej miroljubna realnost. Idejo dialoga tolmačijo kot dejansko realnost. Dialog, kakor ga umeva masa, izhaja ne toliko iz realnosti dejstev, kolikor iz subjektivne želje in upanja, ki jim resničnost dejstev nasprotuje.“

Simpozij je dal tako znanstveno poročilo dokumentaciji, ki jo je to pomlad dobil iz Rusije „Odbor za informacijo o položaju kristjanov v ZSSR“, ki mu že od 1964 v Parizu predseduje François Mauriac. (Odbor je bil ustanovljen kmalu po izidu knjige Nikite Strujeva „Les chrétiens en U.R.S.S.“ (Éditions du Seuil 1963). Zelo koncizen pregled položaja podaja zvezek „Situation religieuse en URSS“, ki ga je 1965 izdal Foyer Oriental Chrétien v Bruxelles, kjer tako uspešno deluje naš slovenski rojak o. Anton Ilc.

Mauriacovemu odboru sta bili poslani dve pismi, ki sta ju z datumom 15. decembra 1965 poslala dva moskovska pravoslavna duhovnika Nikolaju Podgornemu, predsedniku Sovjetske zveze, in ruskemu patriarhu Alekseju. (Objavile so ju „Informations catholiques internationales“ dne 1. aprila 1966.)

Duhovnika o. Echlimann in o. Jakunin v pismu Podgornemu ugotavljata, da je v času od 1961-1964, potem ko je Hruščev dal pobudo za zapiranje cerkva v množinah, bilo zaprtih deset tisoč bogoslužnih hramov in več deset tisoč samostanov. Vključno temu, da je bil zavržen „subjektivizem“ in „voluntarizem“ Hruščeva, se za njegovih naslednikov v tem pogledu ni nič izpremenilo.

Kakor dokazujeta očeta Echlimann in Jakunin država krši lastno zakonodajo, ki naj ureja dejavnost verskih skupnosti in odnose med cerkvi in državo. Navajata posebno dekret iz 1918 o ločitvi med cerkvi in državo in člen 124 sedanje ustave. V nasprotju s temi določbami oblastni organi posegajo v sestavo župnijskih odborov, si prilastijo potrjevanje duhovnikov v cerkvenih službah, še pred iztekom najemne pogodbe odvzemajo bogoslužne prostore in celo samovoljno razpuščajo verske občine.

Ustava jamči svobodo vesti, toda vsak državljan, ki želi prejeti krst, se poročiti v cerkvi, dati krstiti svoje otroke, mora ta dejanja dati registrirati v posebno izkaznico, s čimer postane žrtev diskriminacije, čeprav so take registracije po dekretu izrecno prepovedane. Odlok o verskih združenjih ne omejuje svobode bogočastja. Ni nobenega pravnega besedila, ki bi prepovedovalo duhovnikom opravljati obrede pokopališčih in vršiti duhovniška dejanja v domovih vernikov. Toda 1961/1962 so bili duhovniki v Moskvi „povabljeni“ od oblasti, naj zanaprej več ne opravljajo bogoslužja v domovih in po pokopališčih. Dekreti dovoljujejo „privatni pouk otrok v veri“, toda zadnja leta so oblastva prepovedala otrokom udeležbo pri kulturnih dejanjih, mladini celo vstop v cerkve na praznike.

Predstavniki oblasti nezakonito omejujejo članstvo verskih združenj na dvajset- trideset udov in tako preprečujejo tisočim državljanov udeležbo pri vodstvu verskih občin. Dalje sistematično zmanjšujejo število duhovščine.

Pismo Podgornemu ni prošnja ali poziv na usmiljenje, temveč preprosta terjatev za spoštovanje „socialistične legalnosti“.

Hkrati sta omenjena duhovnika poslala pismo patriarhu Aleksiju, ki je pa pisano z dokaj drugačnim črnilom. Tokrat ne gre za pravno spomenico, temveč za neke vrste opominilni poziv glavarju ruske cerkve. Nekaterim udom klera in hierarhije naravnost očitata, da služijo samovolji, da „pomagajo antireligioznim aktivistom pri njihovih prizadevanjih porušiti sveto cerkev.“ Drugim, še bolj številnim, klerikom pa očitata, da sprejemajo dejansko situacijo iz strahu. Poudarjata, da „v bolni cerkvi ne more biti župnija zdrava“. Pozivata vodstvo ruske cerkve k odločnemu nastopu, s katerim naj se nedvomno razloči od sovražnikovega tabora.

Iz tega pisma se je izvedelo, da je leta 1961 osem škofov, med njimi škof Kaluga, in Borovska Štefan Nikitin, preje zdravnik neurolog, obsodilo odlok sv. Sinoda o

obrazi in teorija

„dekleralizaciji“ župnij. Avktorja pisma — pri tem gotovo izražata želje omenjenih škofov — pozivata patriarha, naj skliče nacionalni koncil, da bo glas cerkve dobil možnost svobodno odmevati, kajti duša cerkve je utrujena zaradi molka“.

Sestanek v Münchenu je pa ugotovil tudi vznik skrivne religioznosti med rusko mladino, ki se shaja na skrivaj v zasebnih stanovanjih, kjer v majhnih skupinah prebirajo sveto pismo in poslušajo religiozne plošče v ozračju mistične gorečnosti in vere, ki spominja na katakombe.

POLOŽAJ PISATELJEV V KOMUNISTIČNEM SVETU

Po procesu zoper Andreja Sinjavskega in Jurija Daniela je za "London Press Service" Aleksander Napier napisal članek: „Položaj pisateljev v komunističnem svetu“. O stanju po drugih deželah Napier piše: „Omejitve, ki so naložene ruskim pisateljem, se v različnih stopnjah minucioznosti aplicirajo v vseh drugih komunističnih deželah. Države vzhodne Evrope se v glavnem ravnaajo bolj strogo po sovjetskem zgledu. Gotovo ni videti nobenega znamenja liberalnega zadržanja v Vzhodni Nemčiji, kjer so pisateljem pred kratkim poslali opomin, da tendence, kazati "omahovanje, neodločnost, nepoštenost glede na kulturno politiko" ne bodo več trpeli. Hkrati je bil odslovljen minister za kulturo, „ker je vodstvo njegovega ministrstva zadnji čas doživljalo neuspehe v uresničevanju svojih ciljev“, ker je namreč pripustil, da so se skozi mreže cenzure izmuznile nekatere nezaželene knjige, gledališke igre in filmi.

Drugače ravna s pisatelji Jugoslavija, ki uradno ne pozna državne cenzure. Vendar tudi v Jugoslaviji pisatelji niso svobodni, kakor dokazuje lani Mihajlov primer. (Tudi o tem smo že druge kratki izčrpno poročali.) Drug pisatelj v Jugoslaviji Milovan Djilas trpi pod nasiljem uradnega preganjanja. Leta 1956 je bil obsojen na tri leta zapora s prisilnim delom, ker je kritiziral obnašanje jugoslovanske vlade nasproti madžarski revoluciji v članku, ki ga je objavil v ameriški publikaciji „New Leader“. Ko je bil že v zaporu, je objavil knjigo „The New Class“, za katero je bil 1957 obsojen na nadaljnih sedem let zapora. Leta 1962 je Djilas po objavi v zamejstvu knjige „Razgovor s Stalinom“ dobil še novih pet let zapora. Iz ječe bi mogel šele 1971, tedaj bo pa imel 71 let.

V desetih letih, odkar je Djilas začel izražati ideje, ki so v nasprotju z idejami režima, so podobne misli ponavljali drugi jugoslovanski intelektualci in sicer brez hudih posledic. Pozivu, ki ga je zaklical Djilas, za večjo socialno in politično svobodo, se je sedaj deloma odgovorilo z uradnimi reformami. Navzlic temu je Djilas ostal v ječi in nič ne kaže, da bi mu jugoslovanska oblastva nameravala izpremeniti obsojbo.

V zadnjem času je dunajska „Die Furche“ priobčila članek, ki pove, da se je Djilasu v ječi zdravje poslabšalo in da je bolan za želodčnim čirrom in za pogostim hemikranijami. Upravičeno se je že bilo bati, da ne bo preživel še ene zime v hudih razmerah zapora. „Ječe pozimi ne ogrevajo, tako da je zelo hud mraz,“ piše „Die Furche“. Časopis pravi, da so Djilasu, ko je bil 1962 vnovič zaprt, vzeli vse pripomočke za pisanje. Pozneje so mu dovolili pero, toda mu niso dali pisalnega papirja, tako „je bil primoran, da je pisal na straniščnem papirju, ki ga je s težavo zbiral stran za stranjo“. Na ta način je dovršil dva romana in prevod Miltonovega „Izgubljenega raja“ v dveh zvezčkah.

„Druga komunistična dežela, kjer pisatelji morejo pisati samo, kar odobre nestrpni ideologi režima, je Kuba.“ „Kubanska zveza pisateljev in umetnikov, ki uživa uradno podporo, je lani slovesno obsodila enega izmed svojih članov, Walterja Carbonella, črnega diplomata, ki ga je Castro poklical iz Meksike, kjer je javno izpovedal, da kubanskim pisateljem ni dovoljena svoboda izražanja.“

„Na Kitajskem je položaj pisatelja še slabši kot položaj njegovih tovarišev v Sovjetski zvezi, v vzhodni Evropi in na Kubi. Kitajski voditelji so nasproti pisateljem nepopustljivi in imajo kulturo zgolj za odsek propagande. Chou Yang, namestnik načelnika v oddelku za propagando pri Centralnem komiteju komunistične partije, je pred kratkim določil linijo, ki se je mora stranka držati glede na literaturo. Pisatelji morajo — tako je rekel — „strogo in odločno slediti literarno pot, kakor jo je ukazal centralni komitet stranke in tovariš Mao Tse-tung,“ in morajo paziti, da ne zanemarijo razrednega boja“.

Januarja so bili pisatelji in drugi „kulturni delavci“ v severni Kini pozvani, naj organizirajo po vaseh klube za intenzivno politično poučevanje kmetov.

Avtorji, ki nalete na kritiko stranke, so izgnani v oddaljene pokrajine in dobijo nalog, da pišejo propagandni material o ubogih kmetih, delavcih, vojaki, tovarnah. „China Youth Journal“ je v zadnjem času pisal o „starem romanopiscu“, ki je bil za kazen poslan v neko tovarno v provinci Liaoning. Tam je spoznal mladega delavca, ki je kazal — kakor je trdil — talent za literaturo. Svetoval mu je, „naj nikar najprej ne misli na politiko, kadar piše“... Najprej naj uredi svoje misli in šele potem naj jih pomeni ob političnem merilu“... Mladeniču „so pomagali analizirati“ politično osnovo romanopisca in mu zagotovili, da kdor hoče znati pisati romane, je tistemu treba samo brati dela Maova.“

OPOZORILO: ZAČELI SMO RAZPOŠILJATI III. del Mauserjeve trilogije „Ljudje Pod bičem“ in smo priložili izpiske o naročnini ter nakupu posameznih, kolikor še ne bi bilo poravnano. Lepo prosimo za poravnavo morebitnih zaostankov. Plačati morete v pisarni SKA ali Dušnopastirski pisarni, Ramón L. Falcón 4158 ter pri naših poverjenikih. Kdor more, naj še doda za tiskovni sklad GLASA! Upravne dopise nasloviti na: Slovenska kulturna akcija, priložene čeke in ostala denarna nakazila pa izstaviti na ime Rodolfo Jurčec, Ramón L. Falcón 4158 (ne na Slovensko kulturno akcijo ali uredništvo Glasa ali Meddobja, ker le-ti nimajo pravne osebnosti). — Za pozornost se vam lepo zahvaljujemo!

ČETRTE KULTURNI VEČER

ČEMU II. VATIKANSKI KONCIL

V soboto, 2. julija, je bil četrti kulturni večer. Obisk je bil lep. Večer je vodil predsednik filozofskega odseka dr. Vinko Brumen. Med navzočimi je pozdravil zlasti predavatelja p. Alojzija Kukovico, S.J.

Na sporedu je bilo predavanje: Čemu II. Vatikanski koncil. Bilo naj bi nekako uvodno predavanje in začetek predavanj, ki jih bo SKA o posameznih vprašanih koncila in še bolj pokoncilskega dela prirejala.

Poleg splošno znanih dejstev kot je pojav Janeza XXIII., ki je koncilu dal idejo in začetek, ne brez navdiha Svetega Duha, se je predavatelj omejil na temeljne misli, posebno tiste, ki morejo ustvariti nejasnost in zmedo.

Poudaril je, da koncil ni imel namena definirati dogem. Njegov namen je bil predvsem pastoralen. Tudi v nauk je posegel, a bil v poglajbljanje dogmatične vsebine. Česar I. Vatikanski koncil ni mogel dovršiti, ker je bil prekinjen, je dopolnil sedanji. Zlasti v razmišljanju o sami sebi je Cerkev dopolnila nauk o primatu z naukom o kolegialiteti. Škofje imajo svojo oblast naravnost od Boga, ne po papeški jurisdikciji. Seveda pa jo po božji zamisli morejo vršiti le v skladu in soglasju s papežem. Ta novost je upravo Cerkev močno decentralizirala.

Kar se tiče „aggiornamenta“, je predavatelj jasno povedal, da Cerkev v dogmah in v vsem, kar je v Cerkvi božjega, ne more nič spremeniti. Pač pa mora dogme s študijem poglobljati, iz več strani osvetljevati moralne principe pa na spremenjene razmere aplicirati. V vsem človeškem pa se ne le sme ampak tudi mora prilagojevati času in razmeram. V tem delu je na koncilu Cerkev zajela problematiko prav v isti širini, kakor je široka ona sama in njeno delo. Vsi koncilski dokumenti tvorijo celoto, rešujejo pa vprašanje Cerkev same, vprašanje njenega liturgično-zakramentalnega dela; pregledala je odnose do kristjanov, ki so od nje ločeni, do nekrščanskih verstev, do ateistov, do vsega sveta sploh. Iz obsežnega in temeljitega dela so nastali dokumenti, ki naj bodo podlaga nadaljnjih študij in predvsem podlaga dela, ki se po koncilu šele začne.

Odprtje vsemu svetu in sami sebi je povzročilo novo vrenje v Cerkvi sami, med laiki, ki so prav na tem koncilu šele dobili svoje pravo mesto v ekonomiji odrešenja, kakor tudi med duhovniki. Odmev je bil različen, deloma tudi kritičen. Bodočnost bo šele pokazala, kako daleč v tem „aggiornamento“ Cerkev lahko gre, ne da bi krenila od pastoralnega cilja, ki ga zasleduje.

V živahni debati so bile poudarjene nekatere točke negativnih pojavov, kot so npr. številni odpadci in podobno. Tudi te misli so doprinesle k spoznanju, da je Cerkev prav s koncilom stopila v dobo očiščevanja. In to je morda prvi zdrav pojav.

SALEZIJANEC

Po branju glose *Poznanje* me je že marsikdo vprašal, kdo bi utegnil biti salezijanec, ki ga je G. Arciniegas opisal v svoji knjigi. Drugi pa so ga sami skušali najti, nekateri so mi celo omenjali to ali ono ime.

Glavno vprašanje za nas pač ni v tem, kdo je pisatelju služil za vzor, če je tak vzor sploh imel. Kakor je običajno, je pisatelj napisal v knjigi obrazec, da so vsi značajni v romanu izmišljeni in da je vsaka podobnost med njimi in kakimi resničnimi osebam zgolj slučajna. Isto pisatelj omenja takoj v prvem poglavju, ko pravi svojim junakom, da bo v knjigi napisal običajni obrazec, ker da noče njih mešati v roman, v to, kar bo on tam povedal.

Pisatelj je lahko imel vzore za osebe svojega romana ali pa jih ni imel. Tudi če jih je imel, jih ni fotografiral, temveč s stvariteljsko svobodo umetnika oblikoval in risal v skladu z idejo romana. Če je za salezijanca imel vzor, je ta lahko bil salezijanec ali tudi ne, lahko je bil duhovnik ali pa ne, celo Slovenec je lahko bil ali pa ne. Če je bil, je lahko bolj ali manj ustrezal osebi, ki nastopa v romanu, ali pa ni ustrezal in si ga je pisatelj po svoje preoblikoval. Vsekakor pa je pisatelj dobil neke informacije o nas Slovencih in o našem boju. Naj so bile pravilne ali ne, naj jih je sam pravilno umel, prečnil in ponovil v knjigi ali ne, od nekdaj jih je moral dobiti. Vedel je več, kakor moremo pričakovati od južnoameriškega pisatelja.

Opisati je pač hotel odhod iz Evrope vrste ljudi, ki so pri tem imeli različne nagibe in namene. Izbral si je potnike na ladji, ki je vozila v Evropo petrolej in se vračala v Ameriko brez tovora, zato je lahko sprejela manjše število potnikov. Ker jih je bilo le zelo omejeno število, so bili, vsak izmed njih, za pisatelja mnogo bolj prozorni. Odhajali so iz različnih razlogov, čeprav je morda pri vseh bil v ozadju tisti strah, ki ga

pisatelj imenuje evropsko bolezen one dobe. A posebej so odhajali izmučeni po trpljenju, ki so ga med vojno prestali (Judje), zaradi odhoda na nova službena mesta, česar niso mogli storiti poprej (Angleži), z obiska doma, po katerem so toliko hrepeneli, da so ga napravili takoj, ko jim je konec vojne to zopet dovolil (Napolitanci), iz želje po odhodu v svet zaradi dolge zapore in pa iz potrebe, da pozabijo marsikaj, kar so med vojno videli in doživeli (Milančanka in nekateri mornarji)...

Če je hotel pisatelj dati kolikor toliko celotno sliko odhajajočih, bi naštetim moral dodati še dva tipa ljudi: tiste, ki so se umaknili iz Evrope, ne toliko zaradi tega, kar je bilo, marveč pred tistim, ki je prihajalo, in pa koga, ki bi zares bežal pred zaslužen kaznijo, ker je bil sokriv tragedije, ki je Evropo zadela.

Ta dva tipa je vsaj v zasnovi pisatelj združil v eni osebi, v salezijancu. Sumi ga, da je prikrit nacist, torej sokrivec nečesa, in ponavlja njegove besede, da bi se za nobeno ceno ne vrnil v domovino, ker bi si ne upal nikomur več zaupati, torej zaradi odklanjanja novega reda, ki se je ustvarjal v delu Evrope.

Tri dejstva mi zlasti padajo v oči in mi budijo vprašanja, na katera ne najdem odgovora.

Najprej, zakaj je pisatelj breme tega celo dvojnega tipa beguncev naložil enemu samemu človeku? Judje so družina štirih ljudi, Angleža sta zakonski par, Napolitanci so tričlanska družina, Milančanka tudi ni sama, ker gre z njo in zaradi nje vsaj eden od mornarjev. Salezijanec, s težo dvojne osebnosti, protikomunističnega borca in nacističnega krivca, pa je sam in tudi v družbi nekako osamljen. Mar hoče pisatelj nakazati, da med obojimi ni pomembne razlike, ali pa vsaj sam problema ni domislil?

Drugič, zakaj je za ta tip begunca iz Evrope pisatelj izbral duhovnika? Lahko je nanj vplival znani južnoameriški anti-

klerikalizem, toda ali je ta zadosten? Ali je v tem kaka obtožba Cerkve za sokrivo na vojni in vojnih grozotah, pa za potrebo odhoda iz Evrope pred novim redom? Če so vse osebe laiki, zakaj tudi za to osebnost, kakor si jo je zamislil, pisatelj ni izbral laika? To bi mogel storiti tudi, če mu je za vzor morda res slučajno služil kak duhovnik, in če je od njega dobil znanje, ki ga v romanu razodeva. V družbi je ta edini duhovnik in menda sploh edini duhovnik, ki se v romanu omenja. Teža, ki mu jo je pisatelj naložil, je zato še posebno huda.

Tretje in nas najbolj se tikajoče vprašanje pa je, zakaj je osebnost in tip, kakor ga v romanu predstavlja salezijanec, pisatelj naklonil ravno nam Slovincem? Ali je imel resničen vzor, ki je bil Slovenec, pa ga ni hotel niti toliko zabrisati, da bi mu dal drugo narodnost? Ali je imel samo o nas podatke, katerih si ni upal porabiti za predstavnika kakega drugega naroda? Tudi če je imel tak vzor in je ta nanj tako močno vplival, da ga ni mogel bolj zastreti, zakaj mu ni dal na stran še kakega Slovence, ki bi bil drugačen? Ali pa bi lahko njegovo podobo dal drugemu, recimo kakemu laiku, iz duhovnika pa bi naredil le pomočnika in zaščitnika nekoga, ki je sicer morda kaj zakrivil med vojno, a je bežal, da bi ušel kazni, ki bi lahko v tistih razmerah daleč preseгла krivdo. Če bi hoteni tip tako razdelil, bi vsaj omilil težo obsodbe, ki jo je nekdo izrekel nad celim stanom in pa nad narodom, ki je pač ni zaslužil. Morda ga je doletela le zaradi njegove maloštevilnosti in relativne nepoznanosti, ker se pisatelj ni bal protesta.

Drugače bi bilo z vso stvarjo tudi, če bi pisatelj pravičneje porazdelil dobro in zlo. Če nekateri ne bi bili skoraj angeli, ali vsaj le kulturno negativni, edino slovenski duhovnik, in sam, pa naj bi nosil breme krivde za vse, kar je bilo narobe ali se je pisatelju zdelo narobe.

Vsekakor čast, ki nam jo je pisatelj izkazal s svojim romanom, budi celo vrsto vprašanj.

PS. Iz leta 1964 je tretja izdaja romana, napisan je bil prej. Posvetilo je iz leta 1948.

odmevi

— „Rešili so pesnika“ je naslov kritične-mu poročila o pesniški zbirki Ivana Hribovskega, ki ga je v „Svobodni Sloveniji“ (2. junija 1966) napisal — jkc. Začenja: „V resnici se je tako zgodilo. Pesnik dr. Tine Debeljak, ki je uredil Hribovškovo pesniško zbirko *Pesem naj zapojem* in Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu, ki jo je založila in izdala, sta rešila pozabe in pogubljenja pesnika, kateri je bil med dvanajst tisoč slovenskih vojakov izročen od Angležev leta 1945 v roke partizanom in, ne vemo, kje in kako, ubit. Tako se je zdaj ta zbirka, izdana leta 1965, pridružila dvajsetletni zdovski književnosti v lični opremi in z izvornimi lesorezi Jureta Vombergarja. Tine Debeljak ji je napisal lep uvod, v katerem je označil Hribovškove pesmi v zbirki, sestavljeni iz dveh rokopisnih zbirk, ki ju je pesnik sam še za življenja uredil... Torej bi bil ostal na veke popolnoma nepoznan, da ga ni prav ta izdaja rešila.“ Ko spremlja pesnitev od pesmi do pesmi, zaključuje: „Koliko lepote bi bilo šlo v izgubo, ko bi

ne bili prišli Debeljaku v roke orumeneli lističi Hribovškovih pesmi, iz katerih je nastala ta zbirka. Kljub nekaterim začetniškim verzom nudi zbirka klene, umetniško dovršene pesmi z močnimi svojiskimi izraznimi primerami pesnika komaj dvaindvajsetih let. Kaj bi nam bil še ustvaril, ko bi ga Muze ne bile odvedle tako zgodaj v svoj hlad. Mogoče je ta zbirka najtrajnejši svetilnik za dvajsetletnico dvanajsttisočem, ki so z njim trpeli za ideale iste svobode in resnice! Zato jo jemljimo v roke, berimo in uživajmo ob njeni lepoti!“

— Ob priliki argentinskih proslav 160-letnice argentinske suverenosti je dr. Tine Debeljak nastopil v buenosairški televiziji (25. maja na kanalu 7) v sklopu spominske ure folklornega pesnika José Hernándezza in njegove pesnitve o argentinskem gauču Martin Fierro, ki jo je bil prevedel že pred 15. leti v slovenščino. Dr. Tine Debeljak je med drugim pojasnil, da je pesnitev prevajal dve leti, jo že dvakrat popravil, ni pa še dočkal založbe.

PROSIMO, PORAVNAJTE NAROČNINO!

SEDMI kulturni večer bo v soboto 6. avgusta 1966 ob 19. pri Bullrichu.

Predaval bo dr. Tine Debeljak
LUŽIŠKI SRBI

OSMI kulturni večer v soboto 20. avgusta ob sedmih pri Bullrichu.

Predaval bo pesnik France Papež
PODOBA ČLOVEKA
PRI IVANU CANKARJU

GLEDALIŠKI VEČER v nedeljo 18. septembra na odru Slovenske hiše
BESEDE — BESEDE — BESEDE

(Datum smo morali preložiti zaradi tehniških del na odru in v dvorani.)

Sobota 15. oktobra ob sedmih
pri Bullrichu

SODOBNA MEMOARNA LITERATURA
(Sartre, Ehrenburg, J. Green, Max Frisch, Ernst Jünger)

Predaval bo pisatelj Ruda Jurčič

V javnost je prišlo skupno pismo poljskih škofov z 23. marca, ki v njem vsi poljski škofje vnovič potrjujejo svojo solidarnost s kardinalom Wyszyńskim. Pismo so podpisali vsi poljski nadškofi in škofi in je naslovljeno na „njegovo prečastito prevzornost kardinala Wyszyńskiego, primasa Poljske in predsednika Konference poljskega episkopata“. Bilo je sestavljeno, ne da bi kardinal primas vedel za pobudo, ki jo je dal wrocławski nadškof Kominek. Kardinal je bil zaradi te izjave nadvse ginjen.

Škofje izjavljajo v pismu:

„Preizkušene vezi duhovske ljubezni nas združujejo s častito osebo Vaše prevzornosti. Sad te ljubezni je edinstvo poljskega episkopata, ki obljublja svemu predsedniku docelo zaupanje.

Dobro poznamo Vašo globoko privrženost naši skupni domovini. Vaša ljubezen do Poljske se je poodčitvala v neutajljivih pričevanjih pred vojsko, med vojsko in po vojski, v globoko patriotičnem zadržanju nasproti hitlerjevstvu in glede problemov naših zahodnih pokrajin. Zategadelj čislamo kakršnokoli obtožbo, ki stavlja v obravnavo vaš patriotizem, za očitno krivico in žalitev.

Dobro vemo za vse, kar ste storili za normalizacijo razmerij med državo in cerkvijo in koliko ste doprinesli v odločilnih obratih naše zgodovine k temu, da naš narod ni zablodil v hosto notranjih bojev.

Dobro poznamo Vaš pomembni prispevek k delu II. vatikanskega zbora in vemo, koliko ste služili slovesu Poljske in poljskega katolicizma.

Dobro poznamo neizmerno zaupanje in spoštovanje, ki ga Vam izpričujejo vsi poljski škofje. Zategadelj čislamo prizadevanje propagande, da bi prikazala kot verjetno neko domnevno pomanjkanje edinstva med poljskim episkopatom in njegovim predsednikom, za očitno krivico in žalitev.

Krivica in žalitev sta toliko hušji zaradi dejstva, da jih izrekajo sovražniki cerkve, izkoriščujoč pri tem zase neke katoličane, katerih domnevni progresizem služi za pretvezo njihovemu pomanjkanju cerkvenega čutenja.

Zaradi tega srčno želimo, da se to pismo razume kot naš enodušen in skupen protest zoper krivice in žalitve, ki padajo na Vašo prevzornost že celo vrsto let, toda še prav posebno v teh zadnjih mesecih.“

V nedeljo 8. maja so v Krakovu množice brez konca klicale kardinalu primasu. Ti klici kardinalu in trem poljskim nadškofom, krakovskemu nadškofu Woytili, wrocławskemu nadškofu Komineku in poznanskemu nadškofu Baraniaku — tisti, ki so se udeležili obeh kongresov v Ljubljani, pri katerih je bil papežev legat kardinal Hlond, so ohranili spomin na prijaznega tedanjega kardinalovega tajnika, sedanjega poznanskega nadškofa Baraniaka — so bili izraz z enotno združenim episkopatom enotno združenega poljskega katoliškega ljudstva.

PROSLAVA V PARIZU

Poljsko krščansko tisočletje je proslavil taisto nedeljo tudi katoliški Pariz. Katedrala Notre-Dame je bila natrpano polna. Maševal je škof Rubin, delegat poljskega primasa za Poljake v zamejstvu, ki je v svojem nagovoru poudaril zvestobo Poljske veri in cerkvi in se zahvalil navzočim francoskim prijateljem Poljske, posebno kardinalu Feltinu. V odgovoru je pariški kardinal zatrdil, da je bila zanj „čast in tolažba dejansko se pridružiti velikim slovesnostim, ki se obhajajo na Poljskem“, in obžaloval, da zastopnik pariške cerkve ni dobil vizuma. Pozval je tudi v Franciji živeče Poljake, naj ostanejo zvesti. „Zvesti Kristusu in Cerkvi, živite dragi Poljaki tu v svetu, ki ni podoben svetu vaše rodne dežele. Je, žal, laiciziran in vi okoli vas ne najdete struktur, ki so potrebne v podporo vaši veri.“ Potem se je spomnil kardinala „vašega tako češčenega, tako ljubljenega, tako cenjenega, tako pogumnega kardinala, ki nima svobode in možnosti, da bi delal tako, kakor ima pravico delati.“

FARSA V LJUBLJANI

— Vladimir Gajšek, sestavitelj blasfemične pesmi „Sveta družina“ je trenutno edini v slovenščini pisatelj literat iz Jugoslavije, ki se mu ime omenja v mednarodni kroniki. Marca ga je okrožno sodišče v Ljubljani obsodilo zaradi „ščunvanja k religiozni nasprotnosti“ pogojno na štirinajst dni zapor. Z obsodbo Gajška je meril titovski režim na dva politična nasledka: doma je predstavil cerkev kot nasprotnico „ustvarjalne umetniške svobode“ — do razprave je namreč prišlo na ovadbo cerkvenih krogov, zunan pa je samega sebe predstavil kot zaščitnika verskega čustvovanja. V času zgražanja nad procesom zoper Sinjavskega in Daniela pa času pogajanj z Vatikanom gotovo spretna pravosodno-politična poteza. Če so resnične novice, da Gajšek ne pripada partiji, pač pa eksistencialistični opoziciji, je znal režim izbrati tudi žrtev izven svojih. Za reakcijo v Jugo-

slaviji je značilen protest starega komunističnega in naturalističnega pripovednika Ivana Potrča, ki ga je pod naslovom „Tiha zmaga klerikov“ priobčil v Naših razgledih (12. marca 1966) in sklenil v pretečo gesto: „Tako se nismo zmenili!“ Primer reakcije katoliškega časopisja na Gajškovo obsodbo je „Wiener Kirchenzeitung“, ki med pojavi, iz katerih se da razbrati izboljšanje razmerja med državo in Cerkvijo v Jugoslaviji, podčrtano navaja ljubljansko sodbo, (poudarja še posebej, da so bili sodniki komunisti) ki dokazuje, kako titovski režim spoštuje verska čustva državljanov katoliške vere (binkoštna številka). Seveda si ob takih interpretacijah govorec jugoslovanskega zunanega ministrstva, ko je po vrnitvi podtajnika Petra Ivičevića razlagal stanje dogovarjanja med Belgradom in Vatikanom, ni mogel kaj, da ne bi ponovil, kako Gajškova obsodba dokazuje spoštovanje komunističnega jugoslovanskega režima do verskih čustev.

Državna založba v Ljubljani izdaja ciklostilizirani informativni bilten, kjer napoveduje svoj knjižni program za leto 1966. Tako je v njem mnogo pomembnih obetov in sicer bo izšlo 10 zvezkov Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev, 9 izvernih leposlovnih knjig, 7 slovarjev, 3 umetniške knjige, zraven tega pa še večje število leposlovnih in drugih knjig v raznih zbirkah. Med slovenskim leposlovjem napoveduje tudi Izbrane pesmi Franceta Balantiča, ki jih bo uredil Mitja Mejak. Vsekakor smo radovedni, kakšen bo izbor in kako ga bo komentiral. Sicer pa je preteklost državne založbe v zadnjih dvajsetih letih zanimiv prikaz, kako se založniško delo v Sloveniji razvija. Do leta 1949 je založba po marksističnem načrtu dosledno izvajala politiko centralizma in je z odpravo manjših, samost njih založb pripravljala pot za uvedbo režimske dirigirane politike tudi pri izdajanju literarnih in umetnostnih del. Leta 1947 je bila odpravljena Pokrajinska in Banovinska založba šolskih knjig in vključena v monopol Državne založbe. Skoraj istočasno se je isto zgodilo z založbo Glasbene matice ter njeno trgovino muzikalij in leta 1948 je bila stolpna z Državno založbo tudi Nova založba, leta 1949 pa je morala prenehati knjigarna Schwentner. V prvem desetletju je Državna založba izdala dotlej na Slovenskem gotovo še nikdar doseženo število 1221 izdaj (publikacij), ob dvajsetletnici pa beležijo po prvih ugotovitvah to število kar na 3000. Seveda pa ni vse zlato, kar se sveti: 1. založba je izdala dosedaj tudi mnogo knjig dvomljive vrednosti in 2. režim pač rešuje zlasti tiste industrije, ki morejo najbolj uspevati in med temi se je izkazalo zlasti tiskarstvo, kajti poleg Državne založbe je še mnogo drugih založb in Cankarjeva založba za Državno le malo zaostaja. Za dvajsetletnico je izdala spominski zbornik, ki sta ga uredila Jože Munda in Maks Perc. Obsega 350 strani in po zelo strokovni analizi podaja nazadnje rezultat: v dvajsetih letih je Državna založba izdala 2958 knjig in publikacij s skupnim številom 608.388 strani in v nakladi 16 milijonov 951.030 izvodov. Knjigo zaključujeta dve kazali: Pregled knjižnih zbirk in pa imensko in stvarno kazalo.

Protesti Potrča in njemu podobnih kulturnikov so dali slutiti, da je sodni rek v zadevi Gajškove „Svete Družine“ samo prehodnega taktičnega značaja, posebno še, ker blasfemija sama po sebi še ne pomeni ščunvanja k verski intolranciji. Res je Vrhovno Sodišče Slovenije dne 14. junija 1966 razveljavilo sodbo okrožnega sodišča z obrazložitvijo, da „ni moglo priti do prepričanja, da bi obtoženi imeli namen ščuvati k religiozni nestrpnosti“. S tem pa je seveda obsodba Gajška „fait sans précédent dans un pays socialiste“ (Titu naklonjeni „Le Monde“ 16. 6. 1966), zgubila vso propagandistično vrednost.

Mladinska založba je izdala roman Nade Kraigher: Začarani krog. Obravnava težke probleme v sodobnem družinskem življenju in je delo zagovor razporoke. Pisateljica je izdala že dvoje del: Pet Temnih let in pa Nina na Cejlonu.

— Televizijski teden je v Ljubljani prinesel ponovitev baletnega dela Kontrasti ob istoimenski glasbeni kompoziciji slovenskega Sarajevčana Daneta Škerla v koreografiji Slavka Pervana in v izvedbi sarajevskega plesnega ansambla. Solista sta bila Mariborčanka Katarina Kocka, solistka sarajevskega baleta in Anton Marinič. Kritiko izvedbe je za „Delo“ (23. jun. 1966) napisala Marija Vogelc in pravi med drugim: „... Mislim, da je čas, da se zavemo ustvarjalnosti kamere, ki je njena naloga, da sodeluje z vsakim umetniškim principom po svoje. Baletni je specifični umetniški princip in način... Vem celo, da je balet in ples fundamentalna umetnostna zvrst TV medija, in vem prav tako, da je fundamentalnost razlog, da si jo prilajajo in z njo oblastujejo panoge, ki je njihov lastni medij vizualno manj televizijski. Ampak to pomeni izkoriščanje in diskriminacijo. Sprašujem se, koliko časa potrebujejo TV vodstva in sodelavci, da se dokopljejo do spoznanja, da je svoboda izhodišče ustvarjanja. Svoboda ustvarjavev; pa tudi svoboda umetniških panog... Povsem mi je razumljivo, zakaj se v okviru TV ples ne razvija s polnostjo, čeprav bi bilo to instinktivno logično.“

— Kulturni festival v Kostanjevici ob Krki bo letos že deseti. V predprogramu so poletne tedne začeli z uprizoritvijo Žižkove Miklove Zale, nato pa so dali Goldonijeve Ribiške zdrahe v predelavi Mirka Rupla in izvedbi Šentjakobskega gledališča, Desetega brata pa v uprizoritvi kranjskega Prešernovega gledališča, satirični večer Toneta Fornezija: Larifari. Osrednji del letošnjega festivala pa se bo začel z otvoritvijo Lamutovega razstavišča in bo najprej v njem razstava slikarskih del bratov Šubic. Otvoritev bo spremljal recital Duhravke Tomšič, pozneje pa bodo v razstavišču razstave del Janeza Boljka, Petra Černeta, Staneta Jarna in Marijana Tršarja ter stare japonske grafike iz zbirke celjskega muzeja, dve izmed teh otvoritev pa bosta spremljala še recitala Štefke Drolčeve in Borisa Kralja. Z odprtjem razstavišča se bo začela tudi letošnja kostanjeviška Forma viva, to je vsakoletno mednarodno srečanje kiparjev, ki jih privlači tudi oblikovanje lesa. Dela preteklih srečanj so že za obzidjem nekdanjega samostana in zajemajo ustvaritve najrazličnejših umetnostnih smeri z vseh koncev sveta. Forma viva je namreč ena izmed tlečih žarišč tega prizadevanja v svetovnem merilu in bodo letos izdelali kataloga za leti 1964 in 1965. To poletje pa bodo v Kostanjevici les dolbli štirje kiparji. Imena treh izmed njih so že izbrana: Britanec Peter Startup, profesor na Wimbledonski akademiji za likovno umetnost, Japonec Hisayuki Mogani iz Tokija ter Ivan Picelj iz Zagreba. Tak bo mednarodni okvir festivala, na slovenski ravni pa se bo pomerila ljubljanska Drama z izvedbo A. Čehova drame Striček Vanja... Tako Kostanjevica vabi in sprejema svet vase in tako piše dopisnik v ljubljanskem Delu.

— Tavčarjevo domačijo na Visokem bodo predelali in opremili tako, da bo že letos postala privlačna točka za turiste — tuje in domače. Dosedaj je v poletju posestvo služilo za počitnice go-

jencem predvojaške šole, po raznih predelavah pa so dom Ivana Tavčarja spreminili v muzej z vsem, kar bi moglo nuditi tudi ugodje in privlačnost za turiste — kulturno in družabno.

— Ljubljanska folklorna skupina „France Marolt“ je gostovala v Celovcu in Trstu in je za konec priredila poseben večer v Križankah v Ljubljani. Nastopila je s plesi iz Bele Krajine, Koroške, Prekmurja, Gorenjske, Banata, Posavine, Srbije, Glamoča, Vojvodine in Bunjevcev.

— Po slovenskih mestih že dalj časa hodi predavat partijskim vodjem, oficirjem in direktorjem neki dr. Janez Rotar, ki pripada k ideološkemu odseku pri glavnem komiteju partije v Sloveniji. Svoje poslušavce prepričuje, da so se komunisti zmotili, ko so mislili, da bo vere konec, ko bodo porušili cerkvene strukture in onemogočili cerkveno delovanje. Ugotoviti so morali nasprotno, da se je versko življenje ne samo ohranilo, temveč se celo poživilo, posebno med inteligenco. Dalje Rotar pripoveduje, da Marx ni bil prerok, da ni prav predvideval razvoja moderne industrijske družbe, da so jugoslovanski komunisti, ker so Marksu preveč verjeli, pripeljali deželo v tolikšen kaos. Končno Rotar svojim tovarišem priporoča, naj se soočijo z dejstvom, da partija nima mladine. Pri tem jim navaja ugotovitve nekega hrvaškega delegata na zadnji partijski konferenci v Belgradu, da se partiji ni posrečilo zajeti mladine,

pa tudi vprašanje Titovo, ki je od delegata terjal navedbo vzrokov, in odgovor hrvaškega delegata, ki je Titu odgovoril z vzrokom: „Religija“, nakar Tito ni več dalje vpraševal. Rotarjeva predavanja imajo namen pridobiti pri- staše ostrega kurza, ki jih je mnogo posebno med armado in politično policijo, za bolj realno oceno položaja, ki narokuje bolj prožno taktiziranje.

— Vladimir Koucky, tajnik češko-slovaškega centralnega komiteja partije, je na partijskem kongresu junija v Pragi ugotovil, da je samo 16 odstotkov članov partije starih manj kot enaintrideset let, odstotek komunistov med člani Mladinske zveze (obvezna organizacija za mladino), ki je znašal leta 1960 10,7 odstotka, je padel v letu 1965 na 7,2 odstotkov. Študenti sestavljajo samo 4 odstotke članov partije in en član partije pride na štiri mlade ljudi, ki končajo srednjo šolo. Med 941 slušatelji pedagoške šole v Brnu, ki jim bo zaupana vzgoja prihodnje generacije, je samo deset komunistov. Poročilo tovariša Kouckega je imelo zelo pesimistične poudarke.

Med redne knjige SM za leto 1965 spada tudi zbirka novel Miška Kranjca: Ukradena ljubezen. Obsega pet novel: Ko bo pomlad v dolini, Ciklame, Vres in ljubezen, Nočno nebo nad gorami, Ukradena ljubezen in Varljiva pomlad. Vsem pa je problem skupen: konflikt med vasjo v hribih in dolino z mesti, kjer se razvija industrija.

— Književni glasnik Mohorjeve družbe v Celju prinaša v majski številki najprej članek „Ob grobu pisatelja Janeza Jalna“; opremljen je s sliko pisatelja, na drugi strani pa sta sliki, posneti med govorom dr. Stanka Canjkarja nad grobom in kako se nadškof Pogačnik poslavlja ob grobu po opravljenih pogrebnih molitvah. Zanimiv je dalje daljši pregled o delu celjske mohorjevke, ko se ne podpisani avtor pritožuje, kolikšne so težave pri izdajanju in prodaji njenih knjig. Sicer je pisan zelo previdno, vendar se med vrsticami jasno vidi, kako postopa ljubljanska vlada z nastarejšo slovensko ljudsko založbo. Če ne morejo dela ovirati drugače, pa se nanjo spravijo z upravnimi ukrepi, polnimi nečloveške mrznje. Alojz Rebula je objavil predavanje, ki ga je imel pred slavisti ljubljanske univerze: „Stilni problemi v slovenski prozi“ (tekst je potem izšel v tržaškem Mostu). Kanonik prof. Jakob Šolar je ob svoji sedemdesetletnici prispeval daljši esej pod naslovom „Ta burka je stara že tisoč let“, kjer omiljuje nekatere preostre napade na razvoj sodobnega pravopisa. Uredništvo je napisalo zelo topel članek ob njegovi sedemdesetletnici; enako so objavljeni članki ob Fr. Steletu - osemdesetletniku, in še ob šesdesetletnikih: Antonu Trstnjaku, Stanetu Kregarju in Niku Kuretu. Vsi članki so opremljeni s slikami jubilarov. Založba napoveduje izdajo knjige dr. Janeza Janškoviča: „Smisel življenja“, kjer bodo v glavnem zbrani dosedaj v revijah objavljeni avtorjevi članki.

GLAS ODPIRA VAM SVET —

VI MU PA ODPRITE SRCE!

NOVO

NOVO

Karel Mauser

LJUDJE POD BIČEM

III. del

436 strani

Vez.: 900; broš. 750 pesov

NA RAZPOLAGO

I. del

broš.: 500; vez.: 600 pesov

II. del

vezan 460 pesov

VSI TRIJE DELI

vezani: 1900 pesov